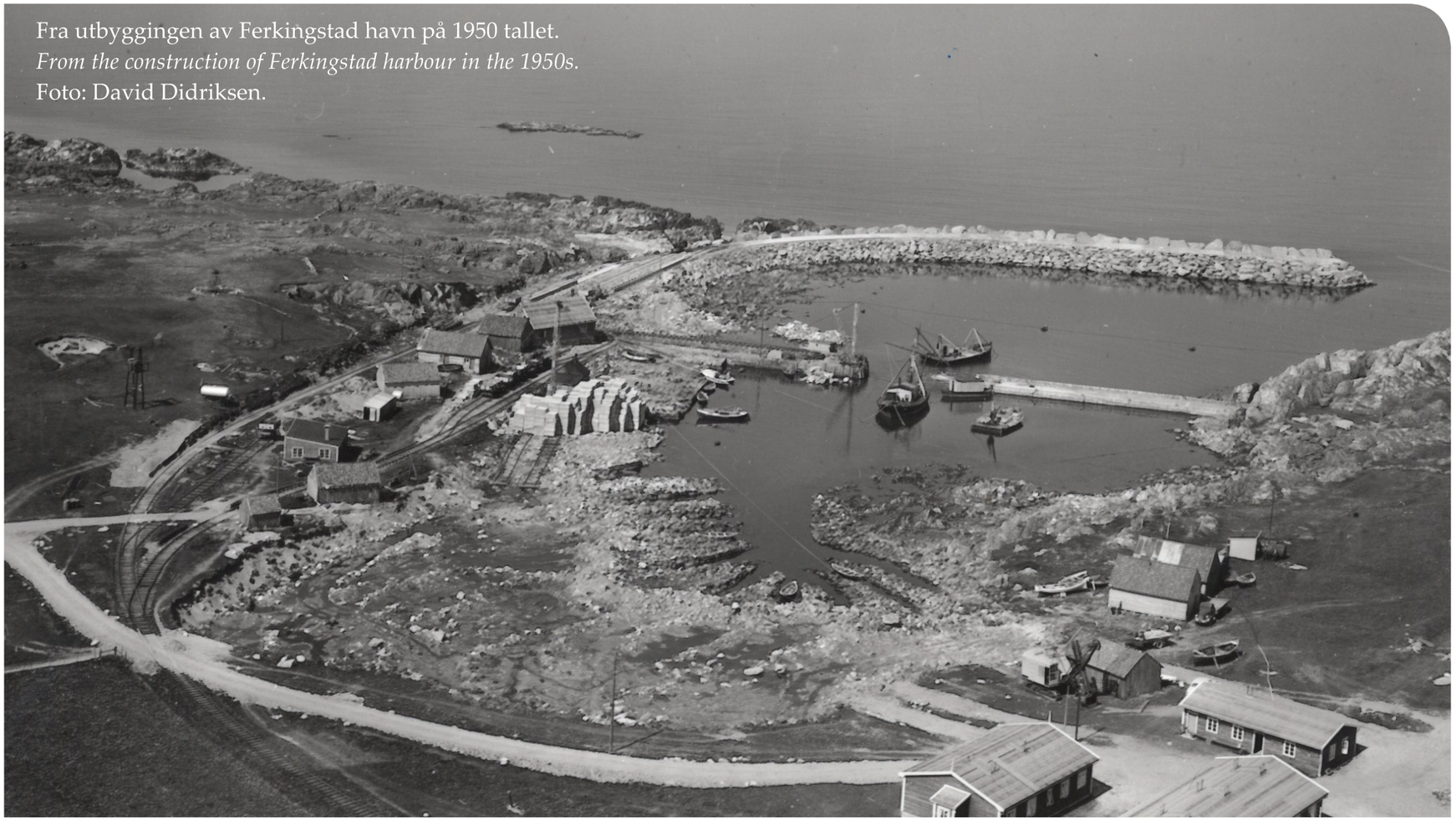

Fra utbyggingen av Ferkingstad havn på 1950 tallet.
From the construction of Ferkingstad harbour in the 1950s.
Foto: David Didriksen.

Transportbanen, lokomotivet og arbeidskarene.
The line, the locomotive and the working men.

Rester etter transportbanen, på veg sørover mot nausttuftene på Hop.
Remains of the line, south of the harbour.

Ferkingstad havn

Frem til slutten av 1800-tallet var det en åpen og værutsatt bukt med flere båtstøer her på Ferkingstad. Det var vanskelige innseilings-forhold. Båtene som ble brukt var ikke større enn at de kunne trekkes på land ved behov. Etter hvert som båtene ble større, ble det behov for en bedre havn. I 1893 ble havnearbeid påbegynt, og en molo med kai og to båtopp-trekk stod ferdige i 1896. Moloen var den første som ble bygget i Karmøy.

I 1950-årene var arbeidet med byggingen av den ytre moloen, samt nytt havnebasseng i gang. Under byggingen av moloen ble det tatt ut stein både sør og nord for havnen. I dag kan vi fremdeles finne sporene etter transportbanen der et lokomotiv fraktet steinen. Sporene finnes like nord for nausttuftene på Hop og like nord for Skjoldmøyane på Stava. Transportbanens plassering i kulturlandskapet har vært omstridt, likevel er den en interessant del av kultur-landskapet og Ferkingstads nyere historie. 1957 stod dagens havneanlegg med den ytre moloen ferdig. Naustene vi ser i dag er for det meste fra 1960-tallet. Havnen har 452 meter kailinje og en dybde på 3-3,5 meter. Havnen vitner om fiskerihistorien fra tidligere tider og frem til i dag.

Ferkingstad harbour

The bay here at Ferkingstad was open and exposed to the weather until the end of the 19th century. The boats used were no bigger than could be pulled ashore when necessary. Gradually, as the boats became larger, the need for a better harbour became apparent. Work on the harbour commenced in 1893, and a breakwater with a quay and two slipways were completed in 1896. The breakwater was the first to be built on Karmøy.

In the 1950s, work began on the construction of the outer breakwater and a new harbour basin. Stone was removed both north and south of the harbour during the construction of the breakwater. The remains of the line on which a locomotive was used to transport the stone can still be seen today.
In 1957, the present harbour facility with the outer breakwater was completed. The boathouses that we can see today mostly date from the 1960s. The harbour has a 452-metre quay line and a depth of 3–3.5 metres.

KARMØY KOMMUNE

Den blå linjen viser hvor veggene i skipsnaustet lå.

The blue line indicates where the walls of the boathouse were.

SKIPSNAUSTET PÅ STAVASLETTA

Søkket du ser her på østsida av vegen, er restene av et stort skipsnaust. På hver side av søkket kan vi ane jordvoller og en del synlige steiner. Den søre langveggen er best bevart. Vegen går gjennom nedre delen av naustet, som en gang har kunnet romme et stort skip.

Tufta ble oppmålt i 1979 og var 35m lang (retning øst-vest) og 10 meter bred (retning nord-sør). I og med at vegen går gjennom tufta, har naustet trolig vært lenger. Til sammenligning kan nevnes at det største naustet på Hop, Ferkingstad er 33m langt.

Naustet er ikke datert, men på grunn av andre funn i området, er det sannsynligvis fra folkevandringstid/merovingertid. (400 – 750 e. Kr)

Naustet ligger ca. 50 meter ovenfor Båsvika (av «båts-vika»).

BOATHOUSE AT STAVASLETTA

The hollow you can see here on the east side of the wall is the remains of a large boathouse. You can get a sense of the earthworks and make out a number of visible stones on either side of the hollow. The long wall on the south side is the best preserved. The road cuts through the lower part of the boathouse, which would once have housed a large ship.

The site was measured in 1979, and was 35 metres long (in an east-west direction) and 10 metres wide (in a north-south direction). The fact that the road runs through the site suggests that the boathouse was probably longer. By comparison, it is worth noting that the largest boathouse at Hop, Ferkingstad is 33 metres long.

The age of the boathouse has not been determined, although other findings in the area suggest that it is likely to date from the Migration Period/Merovingian Period (400–750 AD).

The boathouse is located approx. 50 metres above Båsvika (from the words 'boat cove').

KARMØY KOMMUNE

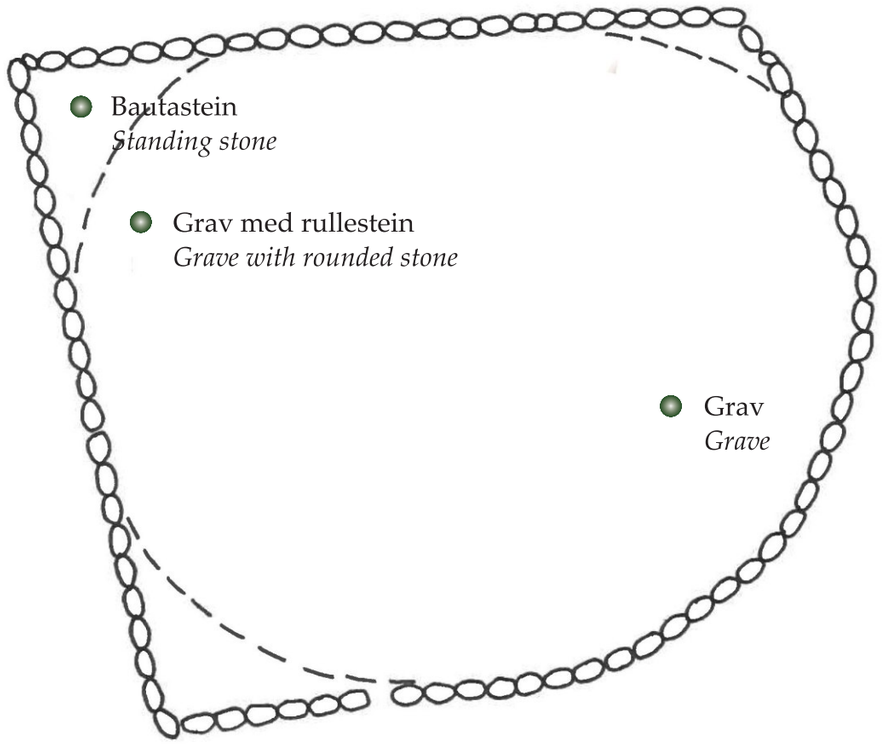

Flere graver har rullesteiner i stedet for gravstøtter.
Several graves have stones rounded by the sea instead of ordinary gravestones.

Middelalderkirkegården

Muren rundt kirkegården her på Himmelsberg var opprinnelig rund. Diameteren var trolig rundt 45 meter. Også kirkegårdsmuren rundt Avaldsnes kirke var opprinnelig avrundet. Dette kan være en keltisk tradisjon som kom fra Irland til Norge, i den første kristne perioden. Kirkegården ble senere utvidet, og fikk to rettvinklede hjørner.

Vi vet ikke sikkert når den første kirken på Ferkingstad ble bygget. Det må ha vært før 1350, siden folketapet etter svartedauden gjorde det unødvendig å reise nye kirker. Dersom den runde kirkegårdsmuren er et uttrykk for keltisk påvirkning, er det rimelig å tro at det kan ha blitt bygget en kirke her allerede på 1100-tallet. Dette var trolig en liten stavkirke, som det fantes flere av i Karmøy.

I nord-vestre hjørne av kirkegården står en bauta. Opprinnelig stod denne utenfor kirkegårdsmuren. Tradisjonen sier at den ble reist til minne om en av Ferkingstad-høvdingene. Bautaen skal ha blitt brukt som gapestokk.

Den siste kirken som stod her på Ferkingstad ble revet i 1853. Den nye Ferkingstad kirke ble bygget på Kvilhaug i 1854.

Medieval churchyard

The wall around the churchyard at Himmelsberg was originally circular. This could possibly be a Celtic tradition that had come from Ireland to Norway via the British Isles. The diameter of the churchyard wall was thought to be about 45m. The churchyard was later extended and given two square corners.

We are not sure when the first churchyard was built at Ferkingstad. The circular churchyard wall is probably an expression of the earlier celtic influence, and it is reasonable to assume that a church was built here as early as in the 1100's. This was probably a small stave church.

The standing stone in the north-west corner used to be situated outside the churchyard walls, a few metres to the south-west of the entrance. Tradition claims that it was erected in honour of one of the Ferkingstad chieftains. The stone has also been used as a pillory.

The last church at Ferkingstad was demolished in 1853. The new church for the Ferkingstad parish was built at Kvilhaug in 1854.

KARMØY KOMMUNE

Åkra-området slik det kan ha sett ut i vikingtiden.
The Åkra-area could have looked like this in the Viking Age

Illustrasjon Steinar Iversen/Åkrehamn utviklingsforum

Åkrasverdet *the Åkra sword*, foto Åkrehamn utviklingsforum

ÅKRA I VIKINGTID

Det har trolig bodd folk i Åkra-området fra yngre steinalder (4000-1800 f.Kr.) I vikingtida markerer stedet seg som særegent og viktig. Dette ser vi blant annet av tre spesielle båtgraver fra denne tiden, og tre store bautasteiner som kan ha markert et tingsted eller en kultplass. Selve navnet Åkra kommer trolig av (hellig) åker. En del av Åkras historie kan knyttes opp til norrøne myter, fornsagaer og eldgamle lokale sagn.

BÅTGRAVENE PÅ ÅKRA

På Mosbron i Åkra-området er det funnet tre gravhauger fra vikingtid med mennesker gravlagt i båter. Funnene viser at de gravlagte var mektige og rike.

I en av båtene lå en kvinne som ble gravlagt på 800-tallet. Med seg i graven hadde hun blant annet en hest, en hund, to skålspenner, spillebrikker av horn og en beinkam med ornamentikk. Graven ble åpnet i 1938.

I en annen båtgrav lå en mann gravlagt med et praktsverd fra ca. år 900. I graven lå også blant annet pilspisser, en nål av bronse, bryner og et fiskesøkke. Sverdet er nær identisk med Gilling West-sverdet i England, som er et av vikingtidens flotteste sverd. Sverd som dette symboliserte allianser på høyeste maktnivå i samfunnet. Graven ble åpnet i 1907. Det er laget en rekonstruksjon av sverdet, som kalles Åkrasverdet.

Den tredje båtgraven skal ha ligget «noe vest for de andre to», trolig i det området dette skiltet står. Lite er kjent, bortsett fra at graven var i «en stor sandhaug» der det ble funnet et større antall båtnagler, samt tre bisselmunnbitt etter hesteutstyr.

ÅKRA DURING THE VIKING AGE

People are believed to have lived in the Åkra area since Neolithic times (4000–1800 BC). The area became both distinctive and important during the Viking Age. This is apparent from three boat graves dating from the period, as well as three large stone monuments, which may have marked the site of a court or a cult. Even the name Åkra probably originated from (holy) fields. Part of Åkra's history is linked to Norse mythology, the Legendary Sagas and ancient local legends.

THE ÅKRA BOAT GRAVES

Three burial mounds containing people buried in boats from the Viking Age have been found at Mosbron in the Åkra area. These finds suggest that the people buried here were both important and wealthy.

One of the boats contained a woman who was buried in the 9th century. Among other things, the grave included a horse, a dog, two Viking broaches, game counters made of horn and a decorated bone comb. The grave was opened in 1938.

Another boat grave contained a man buried with an impressive sword dating from around the year 900. The grave also contained arrowheads, a bronze needle, sharpening stones and a fishing sinker. The sword is almost identical to the Gilling West sword found in the UK, which is one of the finest swords dating from the Viking Age. A sword such as this would have symbolised alliances at the highest level of power in society. The grave was opened in 1907. A replica of the sword, known as the 'Åkra sword', has been made.

The third boat grave, which would have been located 'some distance west of the other two', is likely to be in the vicinity of this sign. Little is known of this grave, except that it was located in a 'large pile of sand', in which a large number of boat rivets and three bits relating to equestrian equipment were found.

KARMØY KOMMUNE

Flyfoto fra Widerøesamlingen.

Potetkjelleren var et viktig bygg på gården, Heiå på 1950-tallet.
The potato cellar was an important farm building, Heiå in the 1950s.

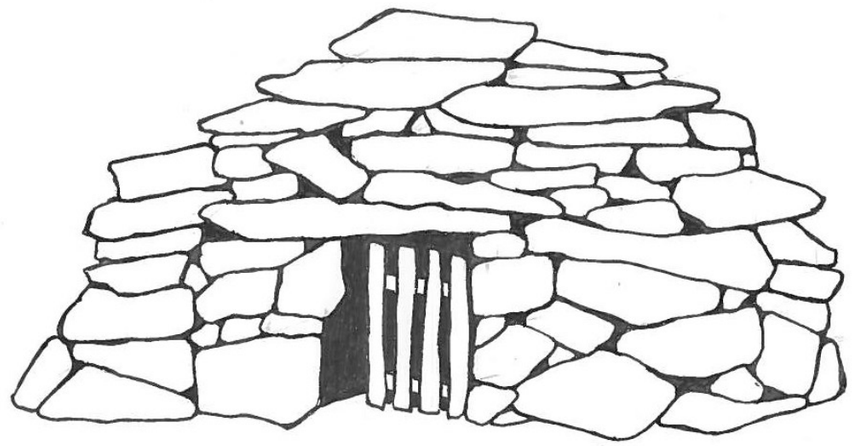

Potetkjelleren

Poteten kom til Europa rundt 1650, mens Karmøybuen stiftet bekjentskap med poteten mot slutten av 1700-tallet. Den kom opprinnelig fra Inkariket i Peru og "potetprester" rundt om i Europa arbeidet for å spre kunnskapen om poteten i tråd med opplysningstidens idealer. Poteten gav god avling, og egnet seg godt i et kjølig og fuktig klima. Potetene måtte imidlertid oppbevares kjølig og frostfritt, og det var nettopp derfor potetkjelleren ble bygget.

Karmøys potetkjellere kan kalles en vest-norsk jordkjeller. Potetkjelleren er murt med en utkraget overdekning, mens det ellers i landet er mer vanlig med hvelvkjellere. En slik utkraget konstruksjon er innholdsrik og kompleks. Utkraging vil si at steinen i hvert lag er lagt slik at den stikker et stykke utenfor steinen i laget under. Med tanke på antallet potetkjellere i Karmøy må svært mange ha kjent til byggemetoden. Det finnes ulike variasjoner av potetkjelleren. Felles er at de har en selvbærende murkonstruksjon som skaper et rom for lagring. Muren er kledd med jord og torv. Mange av potetkjellerene er beplantet med regnfann, som hjelper med å binde jorda. Flere av potetkjellerene i Karmøy har også et ytre murverk. Toppen av inngangspartiet er dekket med en stor steinhelle, som både skaper døråpning til kjelleren og holder murverket sammen.

Potekjelleren var en viktig bygning på gården. De fleste gårdene har hatt en eller flere potetkjellere og antallet potetkjellere vi finner i dag vitner om gammel gårdsstruktur i kommunen. Selv om bolighus og driftsbygning er borte, finner vi ofte potetkjelleren stående igjen. I Karmøy kommune finner vi over 400 potetkjellere.

The potato cellar

The potato arrived in Europe in around 1650, while the residents of Karmøy became acquainted with it towards the end of the 18th century. Potatoes produced good crops, and were well-suited to a cool, damp climate. However, potatoes had to be stored in a cool and frost-free place, which was specifically why potato cellars were built.

The potato cellars on Karmøy can be called a 'west Norwegian earth cellar'. The potato cellars were built on the basis of a corbelled cover, while elsewhere in the country vault cellars were more common. Such corbelled constructions require a considerable amount of work and are complicated. The corbelled effect means that the stones in each layer are laid in such a way that they stick out a little bit further than the stones in the layer below. Many people must have been familiar with this building technique, given the number of potato cellars on Karmøy. There are different variations of the potato cellar. Common to all is the fact that they have a selfsupporting masonry structure that creates a room inside for storage. The masonry is covered with earth and turf.

The potato cellar was an important building on the farm. The number of potato cellars we can still see today provides evidence of old farm structures in the municipality. The potato cellar often remains, even though the farmhouse and outbuildings may have gone. There are well in excess of 400 potato cellars in the municipality of Karmøy.

KARMØY KOMMUNE

Tang og tare

Langs sandstrendene, der havet står hardt på, vil bølgene skylle opp en voll med tang og tare. Denne tangvoll-sonen er av stor betydning for alt levende på sandstrendene, både for planter, smådyr og fugler. I disse tangvollene skjer det en sterk forråtnelse, og dette gir svært gode næringsforhold. Landplanter tar opp de stoffene som brytes ned i tangvollen, og på denne måten er de døde algene et viktig ledd i naturens kretsløp. De små mikroorganismene som er med på nedbrytingen blir selv spist av større smådyr, som igjen er bytte for de mange trekkfuglene som raster på strendene hver vår og høst. Forekomsten av tang- og tare har mye å si i forhold til hvilket plante- og fugleliv som utvikles her. Myrsnipe, sandløper, steinvender, sandlo og polarsnipe er vanlige gjester på sandstrendene i Karmøy hvert år.

Vanlige planter i tangvollsonen er tangmelde, sølvmelde, strandreddik og strandarve.
Tang og tare kan brukes til gjødsel og dyrefòr. Tidligere var det vanlig å bruke tang og tare fra sandstrendene til gjødsel på åkrene. Taren ble fraktet med hest og kjerre. Her kan vi fremdeles se sporene etter hvor den gamle kjerrevegen, «tarastien», gikk.
Tangen ble også brent, og asken ble bearbeidet til bruk i såpe, glass og i fargerier.
Tangbrenning ble forbudt i en periode fordi man mente røyken skremte bort fisken. Senere ble dette igjen tillatt, men da utenfor de viktigste fiskeperiodene.
Frem til 1930 brukte man taren for å utvinne jod, som blant annet var et viktig legemiddel.

Seaweed

Mounds of seaweed are washed up along the sandy beaches that are battered by the sea. This seaweed accumulation zone is vital for all living organisms on the sandy beaches, including plants, small animals and birds. Considerable decomposition takes place in these seaweed accumulations, providing extremely good nutrient conditions. Land plants absorb the substances broken down in the seaweed, and in this way the dead algae form an important link in the natural cycle. The small micro-organisms involved in the breakdown are consumed by larger small animals, which in turn are prey for the many migratory birds resting on the beaches each spring and autumn.
The presence of seaweed has played an important role in relation to the flora and fauna that have developed here. Dunlins, sanderlings, turnstones, ringed plovers and red knots are regular visitors to the sandy beaches on Karmøy every year. Typical plants are spearleaved orache, European searocket and sea sandwort.
Seaweed can be used as fertilizer and animal feed. Historically, it was common to use seaweed from the sandy beaches as fertilizer on the fields. The seaweed was moved using a horse and cart. Here, we can still see traces of where the old cart road, or 'seaweed path' (tarastien) was located.
The seaweed was also burned and the resulting ash processed for use in soap, glass and dye houses. Seaweed burning was banned for a period because it was believed that the smoke scared away the fish. This ban was later rescinded, but only outside the main fishing periods.

KARMØY KOMMUNE

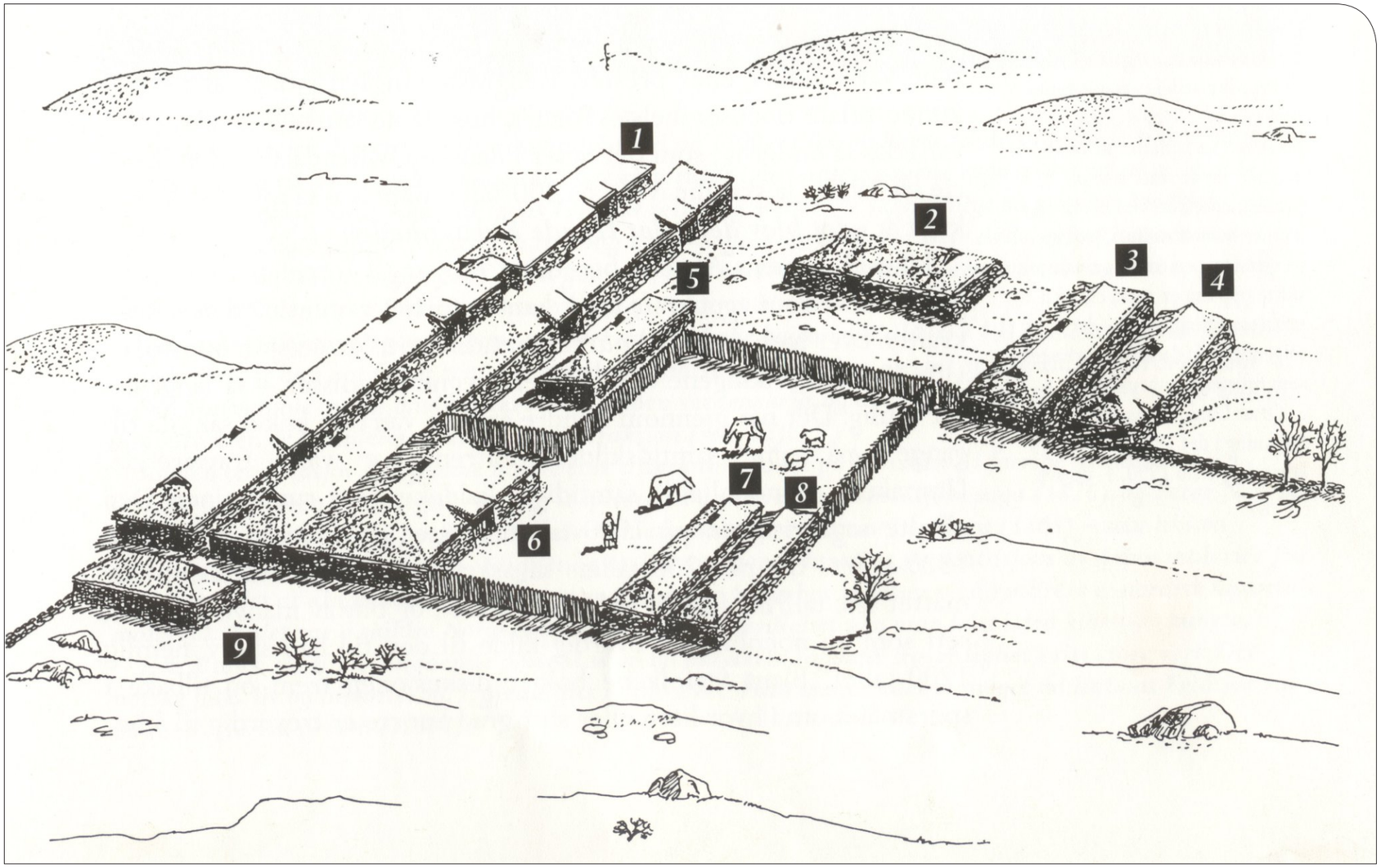

I 1838 besøkte biskop J. Neumann Ferkingstad, og han tegnet en skisse av tuftene som da enda var synlige.

1. Gildesaler, ca 60 m lange, 2. Stabbur, 3. Badstu, 4. Fjøs / Låve, 5. Eldhus, 6. Fruestue, 7. Jomfrubur, 8. Jomfrubur, 9.Talestue

In 1838, a visit was made by Bishop J. Neumann Ferkingstad. He drew a sketch of the features which were still visible at the time.

Du er her / You are here

I dag kan vi ikke se noen rester av kongsborgen til kong Ferking. Men i følge lokal tradisjon skal den ha ligget på jordene ovenfor de store nausttuftene på Hop.

There are no remains of the King's Manor belonging to King Ferking in existence today. However, according to local tradition, it would have been located in the fields above the large boathouses at Hop.

Kongsborgen

Sagnet forteller at kong Ferking (GN Farþegn) bodde på Ferkingstad på 600-tallet. Navnet hans kommer av gammelnorsk og betyr «farende herre». Han hadde store hus bygget av stein. Gildesalene var så store at 5-600 mann kunne danse der inne til ære for gullkalven, som var kong Ferkings guddom. Det sies at kong Ferking gravde ned gullkalven, slik at ingen skulle finne den. Stedet der han gravde ned gullkalven skal ha vært markert i et kart som forsvant under en brann på prestegården i Falnes i 1842.

Arkeologiske undersøkelser i 1923 viser at Kongsborgen kan være rester etter en landsby fra folkevandringstid. Kong Ferking var en mektig sjøkonge som ofte dro i viking og førte rike skatter med seg hjem. Gjevest av skattene var dronning-perlene, som dronninga bar under de store festene i «kongsborgen».

King`s Manor

Legend has it that King Ferking (ON Farþegn) lived in Ferkingstad in the 7th century. His name originates from Old Norwegian and means 'travelling man'. King Ferking had large houses built from stone. The banquet halls were so enormous that 5-600 men could dance inside in honour of the golden calf worshipped by King Ferking. It is said that King Ferking buried the golden calf so that no one would be able to find it.

Excavations in 1923 concludes that the King's Manor might be the remains of a village from the Migration Period. King Ferking was a powerful ruler of the sea who often went on Viking raides and brought home great treasures. The jewel in the crown of the treasure was the Queen's pearls, which she wore during major festivities at the King's Manor.

KARMØY KOMMUNE